

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJA

Valstybės biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 30/1, LT-01104 Vilnius,
tel. (8 5) 266 2984, faks. (8 5) 262 5940, el. p. rastine@tm.lt,
atsisk. sąskaita LT26704406000269484 AB SEB bankas, banko kodas 70440.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188604955

Vilniaus valstybės garantuojamos
teisinės pagalbos tarnybai

2011-07-08 Nr. (1.16.) 4R-5643
Į 2011-05-26 Nr. (1.15.)-SD-2355-11

Kopijos
Lietuvos Respublikos generalinei prokuratūrai
Teisėjų tarybai

DĖL REKOMENDACIJOS PATEIKIMO

Išnagrinėję Jūsų 2011 m. gegužės 26 d. raštą Nr. (1.15.)-SD-2355-11 (toliau – raštas), kuriame prašote pateikti rekomendaciją dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 51 straipsnio 2 dalies taikymo, norėtume atkreipti dėmesį, kad pagal Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo (toliau – VGTPĮ) 7 straipsnio 1 dalies 6 punktą Teisingumo ministerija teikia rekomendacijas tik dėl VGTPĮ taikymo. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos įstatymai, Vyriausybės nutarimai ir Teisingumo ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. nutarimu Nr. 1464 „Dėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuostatų patvirtinimo“, nesuteikia Teisingumo ministerijai įgaliojimų oficialiai aiškinti kitų teisės aktų nuostatų ir jų taikymo, todėl toliau pateikiame tik Teisingumo ministerijos specialistų nuomonę dėl rašte nurodytų klausimų, kuri negali būti vertinama kaip oficialus teisės aiškinimas.

Atsakydami į rašte nurodytą klausimą dėl BPK 51 straipsnio 2 d. taikymo, norėtume atkreipti dėmesį, kad remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 6 dalimi ir vadovaujantis BPK 10 straipsniu, teisę į gynybą įtariamasis, kaltinamasis ir nuteistasis gali realizuoti arba *gindamasis pats* arba *gindamasis per gynėją – advokatą*. Tuo atveju, jeigu yra pagrindo manyti, kad be gynėjo pagalbos įtariamojo ar kaltinamojo teisės ir teisėti interesai nebus reikiamai ginami, tačiau gynėjo dalyvavimu nėra pasirūpinęs pats įtariamasis ar kaltinamasis, užtikrinti gynėjo dalyvavimą yra teismo, prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno pareiga. Norėtume priminti, kad viena iš teisės į gynybą užtikrinimo procesinių priemonių asmenims, kurių galimybės pasirūpinti savo teisių ir teisėtų interesų gynyba baudžiamojo proceso metu yra ribotos, yra įtvirtinta BPK 51 straipsnyje. Vadovaujantis VGTPĮ 21 straipsnio 1 dalimi, kai būtina gynėjo dalyvavimą nagrinėjant baudžiamąsias bylas nustato BPK 51 straipsnis, arba kai gynėjo

dalyvavimas yra privalomas kitais įstatymų nustatytais atvejais, ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar teismas praneša tarnybai ar jos nurodytam koordinatoriui apie tai, kad įtariamajam, kaltinamajam ar nuteistajam būtinas gynėjas. Atsižvelgiant į tai, kai gynėjo dalyvavimas užtikrinamas remiantis BPK 51 straipsnio 1 ar 2 dalimis, sprendimą dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo priima ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras arba teismas. Vadinas, be kita ko, ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar teismas, priimdamas nutartį ar nutarimą dėl būtino gynėjo dalyvavimo pripažinimo privalo vadovautis ir VGTPĮ nuostatomis. Pažymėtina, kad VGTPĮ 3 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, kad valstybės garantuojamos teisinė pagalba teikiama remiantis valstybės garantuojamos teisinės pagalbos kokybės, efektyvumo ir ekonomiškumo principais, todėl naudotis BPK 51 straipsnio 2 dalyje numatyta teise pripažįstant, kad gynėjo dalyvavimas tiriant ar nagrinėjant bylą yra būtinas galima ne visais atvejais, o tik kai to reikalauja *teisingumo interesas*¹.

Atsižvelgiant į išdėstyta, manytina, kad įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo teisės į gynybą nebūtų pažeidžiamos, jeigu, pavyzdžiui, tiriant ir (ar) nagrinėjant nesudėtingas ar nedidelės apimties bylas² ir nesant būtino gynėjo dalyvavimo pagrindų, ikiteisminio tyrimo pareigūnai, prokurorai ir teismai, vadovaudamiesi BPK 50 straipsnio 1 ir 3 dalimis, išaiškinę įtariamiesiems, kaltinamiesiems ar nuteistiesiems teisę turėti gynėją ir (arba) teisę pasinaudoti valstybės garantuojama teisine pagalba, tirtų ar nagrinėtų bylas gynėjui nedalyvaujant, jeigu įtariamasis, kaltinamasis ar nuteistasis pats nepasinaudoja jam suteikta ir išaiškinta teise pasikviesti gynėją.

Taip pat norėtume pažymėti, kad, BPK 51 straipsnio 2 dalyje nurodyta ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar teismo teisė pripažinti gynėjo dalyvavimą būtinu nėra absoliuti, todėl šia teisės norma gali būti vadovaujamosi tik įvertinus priežastis, veiksnius, įrodymus ir argumentus, pagrindžiančius galimą įtariamojo (kaltinamojo) teisių ir teisėtų interesų pažeidimą, kurie, be kita ko, turėtų atsispindėti ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro nutarime ar teismo nutartyje. Šią išvadą lemia BPK 51 straipsnio 2 dalyje nurodytas imperatyvus reikalavimas gynėjo dalyvavimą būtinu pripažinti tik motyvuotu nutarimu ar nutartimi.

Maloniai prašome Teisėjų tarybą ir Generalinę prokuratūrą įvertinti aukščiau nurodytus siūlymus bei atsižvelgti į juos praktikoje, užtikrinant asmens teisę į gynybą baudžiamajame procese.

Teisingumo viceministras

Tomas Vaitkevičius

Sigita Aurelija Vaičiūnaitė, (8 5) 266 2989, el. p. s.vaiciunaite@tm.lt
Paulius Veršekys, (8 5) 266 28 79, el. p. paulius.versekys@tm.lt

Originalas nebus siunčiamas

¹ Europos Žmogaus teisių teismas, sprenddamas klausimą dėl būtino gynėjo dalyvavimo, kai to reikalauja teisingumo interesas 1991 m. gegužės 24 d. sprendime byloje Quaranta v. Šveicarijos Konfederacija konstatavo, kad teismas, sprenddamas klausimą dėl būtino gynėjo dalyvavimo, visų pirma, privalo įvertinti šias aplinkybes: (1) nusikaltimo rimtumą; (2) bylos sudėtingumą; (3) asmens gebėjimą pasirūpinti savo gynyba.

² Pavyzdžiui, Europos Žmogaus Teisių Teismas byloje Engel ir kiti v. Nyderlandų Karalystė 1976 m. birželio 8 d. sprendime konstatavo, kad teisingumo interesas nereikalauja, kad įtariamasis ar kaltinamasis gautų valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, todėl, kad bylos faktai nėra sudėtingi ir šie asmenys galėjo patys save apginti.